

zabele vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostori:
8657 South Lawndale Ave
Office of Publication:
8657 South Lawndale Ave
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIX Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 13. MARCA (MARCH 13), 1947 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 51

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Kavsanje o Nemčiji na konferenci v Moskvi

Ruski zunanji minister Molotov obdolžil zapadne sile počasnosti v uničevanju nemških vojnih industrij. Opozicija proti preiskavi situacije na Kitajskem

Moskva, 12. marca.—Ameriški državni tajnik George C. Marshall in ruski zunanji minister Molotov sta se sporekla, ko je slednji obdolžil zapadne sile počasnosti v uničevanju nemških vojnih industrij. Obdolžitev je izzvala ostro debato na konferenci zunanjih ministrov štirih velisil, katerih naloga je sestava mirovnih pogodb za Nemčijo in Avstrijo.

Seja, kateri je predsedoval Marshall, je trajala tri ure. On je opozoril svoje kolege, da je dolžnost med zavezniki države najvažnejša in tesno povezana z vprašanjem razorožitve in demilitarizacije Nemčije. Prod kakljencem se je bil sprejet predlog, da se sporno vprašanje predloži namestnikom zunanjih ministrov v upanju, da se bodo slednji sporazumeli.

Molotov je kritiziral Angleže, ker niso uničili monopolov v Porurju, nemški provinci, ki je pod njihovo kontrolo. Dejal je, da so bile izmed 1,557 vojnih tovarn v zapadnih okupacijskih conah samo tri uničene, dočim so Rusi v svoji okupacijski coni uničili 676 izmed 733 vojnih tovarn. Okral je Angleže, ker še vzdržujejo nemške vojaške enote v svoji okupacijski coni. Te štejejo 81,000 mož.

Britski zunanji minister Ernest Bevin je v odgovoru naglašal, da so enote udeležene v odtranjevanju min. Velika Britanija noče, da bi njeni vojniki iskrali življenja pri nevarnem delu, ker so Nemci položili mine.

Čudno se mi zdi, da so mine vedno v britski coni, ne pa v drugih conah," je zafrknil Molotov britskega zunanjega ministra.

Marshall je dejal, da je poročilo zaveznike komisije za kontrolo Nemčije, nanašajoče se na demilitarizacijo, zadovoljivo. Iz tega je razvidno, da so bile utrbe, obrambne naprave in zaloge vojnega materiala uničene, zmanjšane raziskave vojaškega značaja pa prepovedane. Odstranjevanje strojev iz nemških tovarn v smislu dogovora, ki je bil sklenjen na konferenci velikih trojice v Potsdamu, se bi pospešilo le, ako bi Nemčija postala ekonomska enota.

Ruska zahteva glede izmenjave informacij z Ameriko o razpoložljivosti vojaških čet na Kitajskem in preiskave situacije je bila zavrnjena. Marshall je poudaril, da bi morala biti Kitaj-

Trgovska organizacija bi ogražala Ameriko?

Washington, D. C., 12. marca.—Kongresnik Mason, republikanec iz Illinois, je dejal, da bi predlagana mednarodna trgovska organizacija ogražala življenjski standard ameriškega ljudstva, dvignila pa življenjski standard v drugih državah na račun Amerike. Diskuzije o ustanovitvi organizacije se bodo vršile na konferenci v Ženevi, Švica, prihodnji mesec. Osemnajst držav bo poslalo reprezentante na konferenco. Mason je dejal, da je ameriško ljudstvo proti delitvi blagostanja z drugimi državami.

Ameriški mornarji v palestinski ječi

Jeruzalem, Palestina, 12. marca.—Sedemnajst ameriških mornarjev, članov posadke parnika Ben Hecht, ki je pripeljal židovske begunce, se nahaja v ječi v Hajti. Aretirani so bili na ukaz britskih avtoritet. Vsi bodo postavljeni pred britsko sodišče.

Obračunava proti nacistom v Nemčiji

Dva člana elitne garde obsojena v smrt

Nuernberg, Nemčija, 12. marca.—Pred ameriškim vojaškim sodiščem se je pričela obravnava proti 18 bivšim članom nacistične elitne garde. Vsi so obtoženi vojnih zločinov in zločinov proti človeštvu.

Med obtoženci sta bivši feldmaršal Erhard Milch in general Oswald Pohl. Slednji je bil ravnatelj koncentracijskih taborišč v Nemčiji. Obtožnica mu očita odgovornost za umore več tisoč jetnikov.

Obtoženci so izjavili pred sodiščem, da niso krivi zločinov, ki so omenjeni v obtožnici. Dacha, Nemčija, 12. marca.—Ameriško vojaško sodišče je obsodilo dva nacistična, bivša člana elitne garde, v smrt. Oba sta bila spoznana za kriva mučenja in umorov jetnikov v koncentracijskem taborišču.

Obsojenca sta Martin Schryer in Willis Fischer. Josef Jorewitz je bil obsojen v dosmrtno ječo, Walter Jentner pa na dve leti zapora.

Ameriške avtoritete so naznačile, da sta bila dva nacistična obsojena v smrt na obravnavi v Frankfurtu, ker sta dala ustreliti nekega ameriškega letalca, ki se je podal Nemcem v bližini Friedrichshafena 1. 1944. To sta Fritz Mueller in Hans Siebold.

Dva britska vojaka ubita v Palestini

Jeruzalem, Palestina, 12. marca.—Dva britska vojaka sta bila ubita, osem pa ranjenih, ko je oborožena grupa naskočila poslopje, v katerem je glavni stan generala Edmunda Daviesa, britskega vojaškega guvernerja v židovskem distriktu Jeruzalema. Poslopje je bilo poškodovano v teku napada. Davies je bil v svojem uradu, ko je bil uprizorjen nasкок, toda se mu ni ničesar zgodilo.

Štirje ubiti v železniški nesreči

Scott Junction, Kanada, 12. marca.—Štiri osebe so bile ubite, 12 pa ranjenih v kolizijski tovarnega in potniškega vlaka. Nesreča se je pripetila v bližini Quebeca.

Družina prosi prijatelje in znance za kri. Kdor mu jo hoče podariti, naj gre v okrajno bolnišnico in se javi v oddelku za oddajo krvi za Josepha Koprivca.

KITAJSKA VLADA OKLICALA PREKI SOD NA FORMOZI

Nanking, Kitajska, 12. marca.—Kitajska vlada je oklicala preki sod na Formozo in ojačila vojaške posadke na otoku v zvezi z zatiranjem nemirov in izgrediv. Otokska delegacija je dopela v Nanking in obdolžila kitajske avtoritete teroriziranja prebivalcev. Izjavila je, da so kitajski vojaki poklali čez 4,000 ljudi.

Kitajska je morala odstopiti Formozo Japonski 1. 1895. Otok ji je bil vrnjen po kapitulaciji Japonske pred zavezniški leta 1945. Ozemlje Formoze obsega skoraj 14,000 kvadratnih milj. Nemiri in izgredivi so se pričeli pred dvema tednoma. Prebivalci zahtevajo neodvisnost. Člani delegacije, ki so dospeli v Nanking, so izjavili, da se bo borba za neodvisnost in samovlado nadaljevala. Governor Formoze je Cen Ji.

Generalissimo Čiang Kaišek, predsednik kitajske vlade, je dejal, da so komunisti podžigali nemire in izgredive na Formoz. On

DELAJSKI TAJNIK NASTOPI PROTI KOMUNISTOM

Priporočila likvidiranja njih stranke

HARTLEY PODPRL SCHWELLENBACHA

Washington, D. C., 12. marca.—Delavski tajnik Schwellenbach je predlagal, naj kongres likvidira komunistično stranko in jo postavi zunaj zakona, zano pa naj stori tudi korake, da ne bo noben član stranke dobil pozicije v javnih uradih in delavskih organizacijah. On je nastopil pred člani kongresnega odbora za delavske zadeve, ki vodi zaslišanje o protidelavskih zakonskih načrtih.

Schwellenbach je dejal, da ne vidi nobenega razloga, zakaj naj bi komunisti kandidirali za politične urade in pozicije v delavskih organizacijah, ker je znano, da je njihov namen uničenje sedanje oblike ameriške vlade. Komunistična stranka naj se likvidira.

Delavski tajnik je razkril, da je njegov department odsvetoval šest uradnikov in uslužbencev, ker so bili komunisti in sopotniki komunistov. Dejal je, da je dobil jasno sliko o komunizmu, ko je bil kandidat za javni urad v državi Washington. Komunisti so ga porazili, ko je bil kandidat za guvernerja, in skušali so ga poraziti, ko je bil kandidat za zveznega senatorja.

Predlog, naj kongres postavi komunistično stranko zunaj zakona, je podprl kongresnik Hartley, republikanec iz New Jersey, ja in načelnik odbora za delavske zadeve. Dejal je, da se bo posvetoval z odvetniki glede sestave zakonskega načrta, da se komunistična stranka proglasi za nelegalno. "Komuniste je treba postaviti zunaj zakona povod," je dejal. "Vsaka grupa, katere namen je strmoglavljenju vlade, naj se postavi zunaj zakona."

Schwellenbach se je izrekel proti odpravi zaprte delavnice. Zadevni načrt, čigar avtor je senator Ball, republikanec iz Minesote, je pred kongresom. Schwellenbach je dejal, da bi odprava zaprte delavnice post-trila, ne ublažila, trenje med u-njimi in delodajalci. Uničila bi dobre izgleda za mir v industri-jah.

Paul M. Herzog, načelnik federalnega delavskega odbora, se je tudi izrekel proti odpravi zaprte delavnice, kakor tudi proti reviziji Wagnerjevega zakona, ki garantira delavcem pravico organiziranja in kolektivnega pogajanja.

Amerika bo zavrnila jugoslovansko prošnjo

Washington, D. C., 12. marca.—Državni department je namignil, da bo prošnja jugoslovanske vlade, naj ji Amerika pošlje žito, zavrnjena. Prošnja je bila dostavljena ameriškemu poslanstvu v Beogradu. Podprla jo je pomožna organizacija Združenih narodov UNRRA. Jugoslavija je pripravljena plačati žito. "Jugoslovanska vlada je že večkrat javno izjavila, da so njene zaloge živil zadostne in da ustrezno bistvenim potrebam do prihodnje letine," je dejal besednik državnega departmenta.

Paragvajska vlada zatira revolto

Asunción, Paragvaj, 12. marca.—Vlada je poslala bojna letala in vojaške čete v Concepcion, da zatire revolto. Rebeli drže to mesto pod kontrolo že štiri dni. Vojaška posadka prve divizije se je spuntala. Predsednik Morinigo trdi, da so zaroto za strmoglavljenje njegove vlade skovali komunisti. Voditelj revolte sta major Cesar Aquirre in Obdulio Durarte.

Resna vladna kriza v Belgiji

Vsi člani kabineta resignirali

Bruselj, Belgija, 12. marca.—Vlada levičarske koalicije je padla po štirih mesecih skoro neprestane krize. Socialist Camille Huysmans, predsednik vlade, in vsi člani njegovega kabineta so resignirali.

Resignacije so bile predložene princu regentu, ki nadomešča kralja Leopolda, ki je v izgnanstvu. Odločitev je padla na seji kabineta potem, ko so štirje komunistični ministri naznanili, da ne bodo sodelovali z vlado, če ne bo pristala na njihove zahteve. Spor je nastal zaradi vprašanja določanja cen premo-gu in jeklu.

Možnost je, da bo sestava nove vlade poverjena katoliški stranki, ki je najmočnejša v Belgiji. Minister za kolonije Robert Godding je dejal, da ne bo mogla nobena vlada funkcionirati brez podpore komunistov.

Tri stranke—socialistična, komunistična in liberalna—imajo samo en sedež več v senatu kot katoliška stranka in ostale politične grupe.

Kitajska proti preiskavi situacije

Problemi so njena zadeva

Nanking, Kitajska, 12. marca.—Kitajska vlada generalisima Čiang Kaišeka, ki ima dovolj skrbni in potežkočo civilno vojno in nemiri ter izgrediv na otoku Formoz, je dala razumeti zunanjim ministrom štirih velisil, zbranih na konferenci v Moskvi, da je proti preiskavi situacije in zunanji intervenciji. Ona bo sama skušala rešiti svoje probleme.

Zadevno deklaracijo je v imenu vlade podal zunanji minister Wang Šihčieh. V tej je naglasil, da je bila moskovska konferenca sklicana z namenom, da sestavi mirovni pogodbi za Nemčijo in Avstrijo. Ako hočejo zunanji ministri razpravljati o situaciji na Kitajskem, mora biti pred sklenjen dogovor s kitajsko vlado.

Deklaracija je odmev predloga ruskega zunanjega ministra Molotova, naj zunanji ministri razpravljajo o kitajskih problemih. Predlog so zavrnili zunanji ministri Amerike, Velike Britanije in Francije. Šihčieh je dejal, da so slednji zavzeli pravilno stališče.

AMERIKA V SEZNAMU KOT PRVA TARČA NAPADA V NOVI VOJNI?

Washington, D. C., 12. marca.—General W. Kenney, poveljnik letalskega zbora v Marylandu, je dejal, da je Amerika v seznamu kot prva tarča napada v slučaju izbruha nove vojne. On vidi možnost napada iz zraka po letalih, ki bodo preletela severni tečaj. Sovražnik lahko ubije in pohabi 25,000,000 ljudi v prvih 24 urah napada.

"Amerika je v seznamu številka ena v bodočem napadu," je rekel general. "Napad bo prišel preko najkrajše letalske črte med Ameriko, Evropo in Azijo. V akciji bodo poslana raketna letala, naložena z atomskimi bombami in drugim orožjem masnega uničevanja."

Ako hočemo dobiti merilo, ki naj bi dokazalo, da ne pretiravam, se moramo zavedati, da bi štiri atomske bombe tipa one, ki je bila vržena na Hirošimo, razdejale New York v nekaj sekundah."

Velika Britanija odtegnila podporo princu Pavlu

Odslej naprej se bo moral preživljati sam. Maršal Tito bi ga rad dobil v svoje roke kot vojnega zločinca

London, 12. marca.—Prince Pavla, ki je prodal Jugoslavijo ošiču, ne bodo več podpirali britski davkoplačevalci, čeprav je sorodnik britske dinastije.

Od marca 1. 1941, ko je pobegnil iz Jugoslavije, je Pavel živel v razkošju na stroške britskih davkoplačevalcev. Velika Britanija mu je dala zavetje v Afriki. Besednik zunanjega urada je naznanil, da je Pavel sedaj "prost" in se bo moral preživljati sam, kakor bo vedel in znal. Britski proračun je vključeval vsoto \$10,000 za vzdrževanje prince Pavla.

V marcu 1941 so Pavlovi ministri podpisali pakt z ošičem. Sledil je takoj puč v Jugoslaviji, katerega je vodil general Dušan Simović. Kralj Peter, ki je bil takrat star 17 let in je sedaj bivši kralj, je razpustil svet regentov, kateremu je načeloval Pavel, njegov stric. Peter zdaj živi v izgnanstvu v St. Moritzu, Švica.

Pavel je pobegnil v smeri Nemčije, toda vlak, na katerem se je nahajal, je moral odvrniti nazaj v Beograd. Njegovi ministri so bili aretirani, Pavel pa izročen Angležem. On je izrazil željo za odhod v Grčijo, ki je bila izpolnjena. V Atenah je bil nekaj tednov gost grškega kralja Jurija, bratrance njegove žene. Potem je s svojo družino odpotoval v Kenjo, britsko kolonijo v Afriki.

Tam so Pavel, njegova žena, princesa Olga, in trije otroci—Aleksander, Nikolaj in Elizabeta—dobili stanovanje v krasni palači ob obrežju jezera Naivesha. Uživali so vso prostost in se lahko svobodno gibali. Britski parlament je bil informiran, da Pavel in člani njegove družine živijo v razkošju na stroške britskih davkoplačevalcev, ko je do-bila Olga dovoljenje za obisk Anglije v septembru 1. 1942. Tja je odletela z letalom in obiskala svojo sestro, vojvodinjo Kent, ki je nekaj dni prej izgubila svojega moža, ki je bil brat sedanjega angleškega kralja. Vojvoda Kent je izgubil življenje v

Velika letalska nesreča v Italiji

Rim, 12. marca.—Britsko transportno letalo na poti iz Egipta v Italijo je treščilo na tla v bližini Neapla in se razbilo. Trinajst potnikov in članov posadke se je ubilo. Naznanilo pravi, da so bila trupla 10 žrtev najdena.

letalski nesreči. Ženski sta hčer grškega prince in ruske knežinje iz carske dobe.

Člani parlamenta so zahtevali pojasnila, zakaj je Pavel dobil zavetje v Kenji. "Pojasnilo" je dal Richard Law, ki je bil zunanji podminister. Dejal je, da je Pavel "politični jetnik" in kot tak podvržen nadzorstvu in da soloh ni nevarna oseba.

Pavel se je naveličal življenja v Kenji in vprašal za premostitev v Johannesburg, Južnoafriška unija. Tam se je nastanil v eni izmed najboljših hiš in postal središče družabnega življenja. Njegovo ime je prišlo v londonske liste nedavno, ko ni bilo dovolj plina za Angleže, Pavel pa ga je dobil dovolj kot oseba v "kategoriji diplomatskih in konzulskih reprezentantov."

Sedaj si je Velika Britanija umila roke glede Pavla, ne pa maršal Tito, predsednik jugoslovanske vlade. On ga bi rad dobil v Jugoslavijo in postavil pred sodišče kot vojnega zločinca.

Ruski poslanik Novikov odpoklican

Carapkin bo prevzel poslaniške posle

Washington, D. C., 12. marca.—Nikolaj V. Novikov, ruski poslanik v Washingtonu, je bil pozvan domov. V Moskvo bo odletel jutri iz New Yorka.

Ameriški državni department je bil obveščen o odpoklicu Novikova. Dobil je noto od ruskega poslanstva, ki pa ne omenja vzroka odpoklica. V tej je rečeno, da se bo Novikov posvetoval s člani sovjetske vlade po prihodu v Moskvo. Poslaniške posle bo prevzel S. K. Carapkin, pravni svetovalec poslanstva, v odsotnosti Novikova.

Uradni krogi v Washingtonu so v megli in ugibajo o vzroku odpoklica. Med njimi prevladuje mnenje, da je bil Novikov pozvan v Moskvo in da bo igral vlogo svetovaleca v zvezi s konferenco zunanjih ministrov štirih velisil v ruski prestolnici.

Koliko časa bo Novikov ostal v Moskvi, ni znano. Nekateri krogi so prepričani, da se bo vrnil v Washington. Odpoklice je pomenil uradnike ameriškega državnega departmenta.

Rusija zavrnila ameriški protest

Washington, D. C., 12. marca.—Rusija je odločno zavrnila ameriški protest in obdolžitev, da se ona vmešava v notranje zadeve ogrske vlade. Izrekla je protibodžitev, da se Amerika, ne Rusija, vmešava v ogrske zadeve. Ruski odgovor na ameriški protest je objavil pomožni državni tajnik Dean Acheson, ko se je sestal s časnikarji. On je dejal, da Amerika ne bo opustila stvari, temveč podvzela drugo akcijo v bližnji bodočnosti.

Unija CIO ima novega predsednika

Washington, D. C., 12. marca.—Unija Mine, Mill & Smelter Workers CIO je dobila novega predsednika, ko je Reid Robinson resigniral. V uniji je nastal razkol zaradi komunističnega vpliva. Robinsona je nasledil Maurice E. Travis, prvi podpredsednik. Robinson je bil šest let predsednik unije.

Kovač Damjan

IVAN CANKAR

(Nadaljevanje)

Skoro prazna je bila izba; ena sama postelja je stala ob steni, ne mize ni bilo, ne stolov, ne ogledala in ne podob. Na postelji, zakopana v blazine, je ležala mati, drobna in zgrbljena, sam okostnik s topo strmečimi očmi. Na nizki klopici ob vzglavju je sedel oče; zaspane in zalite so bile njegove oči, ustnice so se držale na jok; očitno je bil pijan.

"Pojdi ... ne zameri ... roko mi še daj!" je prosila Štefka.

Hipoma je vstal oče, ves obraz se mu je razjasnil.

"Damjan, moj zet, moj dragi! 'Saj sem vedel, da prideš, zmiram sem rekel — in glej, prišel si! Na roko, na desnico!! Pravi ta nespametna Štefka — kaj bi z njo, otrok je pač! — pravi, da te nikoli več ne bo, da te je sram. Kaj, sram? Nesreče sram? Ne bi bil pošten človek in jaz bi ukazal: Damjan, ki nisi pošten človek, otroka mojega se ne dotikaj! Ampak natiem sem vedel, kdo da si! ... Zakaj mi ne daš roke, ko ti jo ponujam?"

Kakor ukovan je stal Damjan, pogled srep, roke ob životu.

"Kaj ste storili?" je vprašal. Teman in uka-zovalen je bil njegov glas.

Oče se je umaknil za korak; nenadoma je bil ves majhen, plah, in je trepetal.

"Jaz nisem ... jaz nisem ... Kaj bi? ... Božja volja je bila ... božja roka me je udarila ... Bog se usmili mojih grehov!"

Mrzle, drobne roke so se božajoč doteknile Damjanovih.

"Usmili se!"

Pogledal je s temnim očesom nanjo, ki je stala majhna in tenka pred njim; pogledal je na očeta, ki je trepetal ves sključen, kakor da bi se bal udarcev.

"Čemu usmiljenje, koga bi se usmili?" je izpregovoril Damjan tiho. "Božja stvar je usmiljenje, ne moja! Sodnik nisem in nisem prišel soditi! Ampak rad te imam in moja stvar je, da te verujem vsega hudega ... Teden dni si trpela, trpi še teden dni; drobna si, tvoje srce pa je močno; kadar ti bo hudo v tej grozi, zatisni oči in pomisli, kako lepo in blago nama bo nekoč!"

"Bojim se zate, tvoje velike ljubezni se bojim!"

Očetov obraz se je nenadoma razvedril.

"Tako se govori, Damjan, kakor si zdaj govoril! Kaj bi človek povečal glavo, če ga nesreča zadene? Kar je bilo, je bilo — pa veselje v prihodnosti! ... Ta, pa tarna in joka in medli ... kaj si je izmislila? Na, ozri se po izbi — vse prazno! Kakor da so razbojnik prišli opolnoči! ... Vse je prodala, vse odnesla, v trmoglavosti svoji ... kdo bi kaj dal za tisto brkljarijo? Ne sebi ni pomagala, ne meni in nikomur ne, spati — spati pa moramo na tleh, kakor popotniki! Ali se to spodobi, vprašam te, Damjan? ... Da bi vsaj dala kaj ... ampak tišči tam, skrila je! ... Kaj gledaš ježno, Damjan? Saj nič hudega ne rečem, saj nič ne oči-

tam! Dober otrok je, Bog mi je priča, ni mu enakega na svetu!"

Damjan je zamahnil z roko, ni mu pogledal v obraz.

"Tako storite, kakor ona ukazuje ... ne ginite se iz hiše, potrpite ... Čez teden dni pridem!"

"Saj sem vedel ... o Damjan ... zmirom sem vedel natiem, da si ti naša rešitev in naša pomoč!"

Damjan je ponudil Štefki obedne roki.

"Tako stori, Štefka, kakor sem rekel. Potrpi teden dni in ne daj, da bi te premagala bridkost!"

Okrnil se je hitro in je šel.

Štefka je stala s svetilko nad stopnicami in je gledala za njim, dokler ni stopil v vežo.

Ko mu je čemerna hišnica odpirala vrata, se je ozrla nanj s sovražnim pogledom.

"Službo je zapil, nato stole in omare, zdaj pa bo še hčer in svojo dušo."

In je zaloputnila vrata za njim.

XII.

Komaj je Damjan stopil na ulico, je postal ter se ozrl, kakor da se je vzdramil iz globoke pijanosti.

"Človek krščanski — pa kam, kod? Rekel sem — premislil nič!"

Ves strah je planil v srce, upognil je hrbet, kakor da se je bila hiša zrušila nanj. V sru in zaničevanju se je nasmešnil sam sebi.

"Obljubil sem veliko ... res, lepo je obljubovati, posebno prijetno, kadar nič ne stane! O, zamahnem z dolgo roko, obljubim, kar vam je drago, kolikor vam je treba ... in velik stojim pred vami, ves češčen, odrešenik, pomočnik, od samega Boga poslan ... kanajla, fej!"

Šel je dalje, čisto v tuje kraje, hodil je tako hitro, da mu je bilo vroče.

"Lep tovor sem si naprtil, zares! Kaj nisem mogel zgrabiti tega otroka z obema rokama ... pa stran, pa dalje ... briga me svet in vse drugo! ... Živela bi, saj sem močan ... in devetkrat močnejši bi bil zanj! ... Ampak ne ... Damjan je plemenit človek, Damjan je vsemo- gočen človek, Damjan bo vse storil, vse lačne bo nasitil, vse žejne bo napojil, vse pijance bo vzdignil iz jarka ... Kako? Bog vedi kako! Vreča cekinov od nebes, pa bo!"

Zlovoljen in žalosten je begal po ulicah; in ko se je ozrl, je bil daleč zunaj mesta, in na vzhodu, nad meglenimi holmi, se je svetlikala rana zora. Udaril se je s pestjo po čelu, zaklel je ter se je napotil proti domu ...

Tako se je godilo v noči od sobote do nedelje.

Se bolj jasno je spoznal Damjan resnico, ko je prespal vse svoje nemirne misli in so se vrni- le ob svetlem dnevu z vse drugačnim licem. Prej groza in bridkost, da je srce trpelo, v trp- ljenju komaj napol razumelo — zdaj očitna tež- ka skrb. Črn in strašen je bil hrib od daleč — od blizu strme pečine, da se je ustavil korak že ob vznogju.

(Dalje prihodnjic.)

DOBERDOB

C. Z.

Ni se še zdanilo, ko je neko jesensko jutro l. 1942 udarila pri Gergoletu po vratih kvesturino- na pest. Zena v postelji se je dvignila, sedla, se šele potem prav zdrnila in vprašala zmede- no:

— Kdo je?

— Odprite, kvestura! — je od- govoril glas v italijanščini. Ze- na je stresla moža za rame in ko mu je dopovedala, kdo je pred vrati, se je oblekla in šla odpirat.

V hišo se je prerilo dvanajst kvesturinov z bajoneti na puš- kah.

— Gergolet Franc?

— Jaz, — je odgovoril Gergolet mrko in se oblačil. Zena in šest otrok je zajokalo, stari oče se je tresel v postelji. Gergolet je to- lažil:

— Nikomur nisem nič žalega stori- ti, kmalu se vrnem.

Kvesturino so prebrskali hišo, potem pa odpeljali Franca proti Tržiču, po skalnati in valoviti cesti, po kateri se je vozil, kakor več tisoč drugih okoličanov, že dolga leta jutro za jutrom v la- djedelnico.

Na veliki cesti je eskorta na- rasla: osem mož s dvignili v Doberdobu tisto jutro kvesturini iz postelj in jih odvedli na po- stajo, potem pa s vlakom v Trst — mimo Devina, Nabrežne Sv. Križa, Proseka, Kontovelja ... Željavi in dimniki tržiške ladje- delnice so se izgubljali v sonč-

nem, rahlo meglenem jutru. Gra- dež je bilo komaj videti iznad gladine morja.

Med potjo se je eskorta pove- čala. Tudi v Tržiču, v Jamljah, v Opatjem selu, na Proseku in še drugod so pobirali može. V tržaški ječi, v Coroneu, je na- rasla skupina že na 56 mož: tu- di iz Grabovice nad Koprom, iz Volšice, Komna in Gorjanskega so jih privlekli.

Gergoleta so pahnili v celico 54, kjer so čakali pred njim na smrt Bidovec, Tomažič in še mnogi drugi.

Čez nekaj dni so ga odvedli na zasiljanje. Privezali so ga k stolu in ga bili z bikovkami in pestmi.

— Si zbiral orožje za partiza- ne? Priznaj, vse vemo! Hrano in denar si jim dajal!

Pripeljali so izdajalca in Ger- golet je priznal, da je dal dvaj- set lir — za begunce.

Gergoleta so zaprli v "celico na zrak", v celico, ki se ji stre- ha odpira, da jetnika ni treba voditi na sprehod. Čez tri me- sece pa so ga z drugimi vred naložili v policijski avtomobil in ga odpeljali na postajo.

Tesno so stali na peronu jet- niki drug ob drugem in čakali, da jih razporede po posebnih vozovih, urejenih za takšne pri- like. Jetniki so bili uklenjeni in privezani na verigo. Okrog njih so stali karabinerji in kvesturi- ni z bajoneti na puškah. Po pe-

ronu so postajali potniki in zve- davo gledali jetnike in njihovo spremstvo.

Jetniki so molčali in dvignje- nih glav gledali čez ramena žan- darjev in mimo bajonetov po peronu.

Gergoleta je obšel lep, doslej še nepoznan občutek — tako ukle- njenega s tovariši z isto verigo, sredi žandarjev, na peronu, od koder jih bo vlak odpeljal bog- ve kam ...

— Zapojoy, — je šepnil. — Brat- je, le k soncu ...

Sam je začel prvi. Brez oma- hovanja so pritegnili še drugi.

— Bratje, le k soncu, svobodil! Pesem je donela po peronu. Gosposki potniki, ki so bili jet- nikom blizu, so se odmaknili za nekaj korakov. Začuden, pre- plašeno so pogledovali okrog se- be, kakor da se boje, da bi se ne- kaj odtrgalo in planilo nanje.

Delavske žene, ki so se vozile z vlakom v Furlanijo po hrano, kmetice, ki so se vračale praznih košar iz Trsta in delavci iz oko- liških vasi, so gledali z občudo- vanjem tovariše v verigah in bi- najrajši zapeli z njimi. Žandar- ji so kričali na jetnike, vlekli za verige, snemali puške in nastav- ljali bajonete možem na prsa.

— Pobili vas bomo! Drago bo- ste plačali to stvar!

Jetniki pa so peli uporno, ve- dno glasneje in odločneje:

— Bratje, le k soncu, svobodil! Žandarji so jih potiskali v ce- lice na kolosih. Po štiri, pet, šest v vsako. Ko so bili vsi v vozovih in se je vlak že pre- maknil proti Barkovljam, se je oglasila iz njega nova pesem:

— Nabrusimo kose, še klas do- zoreval!

Potem je ropot koles pesem udušil. Jetniki so se pomirili. Niti pogovarjali se niso, gledati pa tudi niso imeli kam, ker so bila okna zamrežena.

Gergolet je mislil na ženo in otroke. Poredko je mislil nanje, ker je gledal poslednji čas pred seboj en sam cilj — svobodo Do- berdoba, svobodo Primorske.

Zdaj je mislil na družino. Ve- del je, da vozi vlak proti Trži- ču, da bi lahko videl doberdob- ske hribe, če bi bilo okno od- prto. Kam vodijo jetnike, pa ni ugibal — morda v Videm ali v Italijo, v ječo, v konfinacijo ali v smrt ... To ga ni več skrbe- lo. Niti usoda otrok ga ni več skrbel.

— Dal je življenje za svobo- do, za Jugoslavijo, bodo lahko rekli, če padem. Ne bodo ostali pozabljeni in nepreskrbljeni ...

Nekaj dni po kapitulaciji Ita- lije so pridrveli Nemci čez Redi- pulj proti Doberdobu. Ustavili so se na Poljanah, pobili nekaj partizanov, kurirko in štiri inte- niranke, ki so se vračali iz Ita- lije domov. Potem so se zagna- li Nemci v Doberdob. Moški in interniranci so se komaj utegnili umakniti iz vasi, žene in dekleta pa pospravili kotle, v katerih so kuhale za vso množico ljudi, ki se je zbirala v Doberdobu ali pa bila na poti skozi vas.

— Pobili vas bomo, kakor one bandite tam spodaj, — so kričali Nemci in fašisti na ljudi, jih go- nili skupaj in pretepali.

Lakovičev je pretreslo. Njen mož, obveščevalec Peter, se je podal malo prej na Poljane. Stekla je zdaj za njim proti Po- ljanam, toda Nemci je v vas niso pustili. S puškimi kopiti so jo naganili nazaj.

— Ljudje božji, povejte mi, ali je moj med njimi? — je vpra- ševala nazaj grede ljudi, pove- dati ji pa nihče ni hotel. — Pre- nesla bom, ne bojim se, samo vedela bi rada. Saj je vedno go- voril, naj se ne bojim, da bo otrokom dobro po zmagi, če tudi njega ne bo ...

Kogar je srečala, ga je vpra- šala. Vsak pa je v zadregi od- govarjal, da ne ve, če so tudi Petra ustrelili!

— Pojdite vi pogledat, — je re- kla staremu očetu, ko se je vr- nila domov. — Stari ste, mogoče vas bodo spustili skozi vas.

Stari je odšel, bel v glavo, ka- kor da bi imel pokrito s prejo, sključen pod težo osmih križev.

Čez pol ure se je vrnil. La- kovičeva ga je pričakala že na cesti, on pa je šel kar mimo nje skozi okrajna vrata na dvorišče, tipaje s palico po tleh kakor sle- pec.

Pred pragom je klecnil na ko- lena, glava mu je omahnila do zemlje in obupno je zaklical s starim, hrešččim glasom:

— On je! Edinega sina sem izgubil!

Tisti hip, ko je žena zvedela, da je vdova, se je nemir v njej polegel. Stopila je k starcu, ga dvigala in tolažila:

— Ne jočite, oče, ne obupajte, za svobodo je padel Peter ...

Ko so Nemci zapustili vas, je šla Lakovičeva s sosedi po moža.

PROLETAREC

Je v boju za pravice delavcev 42 let.

NAROČITE SI GA!

Stane za celo leto \$3, za pol leta \$1.75,

... za tri mesece \$1.

STE SI

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR

LETNIK 1947. Je naročil?

Stane \$1.50. Za v stari kraj \$1.65.

V zalogi imamo tudi Adamičeve ter razne druge angleške knjige. In pa VELIKO SLOVENSKIH. Pišite po cenik.

Naslov:

PROLETAREC

2301 S. LAWDALE AVENUE
CHICAGO 23, ILLINOIS

Razni mali oglasi

RAD BI IZVEDEL

za naslov Katarine in Marije Jert, rojeni v Škofji Loki na Go- renjskem, hčeri Jožeta in Ma- rije Jert. Prišli sta s svojo ma- rterjo v Pueblo, Colorado, leta 1914 in se tri leta pozneje izse- lili od tukaj, neznan kam. Pred 25 leti so bile neke v državi Michigan. Kdor koli bi vedel kje se nahajajo sedaj, se uljudno prosim, da to takoj sporočite na moj spodnji naslov, za kar bom zelo hvaležen. Ako bosta čitali ta oglas, ju prosim, da se javita; imam zelo važno poročilo zanje. JOE YERT, 1100 Eagan Ave., Pueblo, Colorado. —(Adv.)

ZASTOPNIKI LISTA PROSVETE

so vsi društveni tajniki in tajnice in člani, ki jih društva izvolijo v to svrhu.

Naliti nastavljeni lokalni in pote- valni zastopniki za določene okraje so:

Louis Barberich, za Milwaukee Wis. in okolice.

Anton Jankovich, za Cleveland Ohio in okolice.

Frank Klus in Chisholma, Minn. za Chisholm in okolice.

Frank Cvetan in Tire Hill, Pa. za srednje-vzhodno Penno.

Anton Zornik in Hermine, Pa. za vso zapadno Pennsylvanijo.

Poleg vseh teh pa lahko vsak član ali naročnik sam pošlje svojo naro- čnino direktno listu.

PROSVETA

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DOPIŠNIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveto ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napraviti poštne šte- vilke 23 za besedo "Chicago". Na kuverti vselej zapišite: Chi- cago 23, Ill. To bo olajšalo delo na čiščalci pošti, nam pa po- spešilo dostavljanje pošte.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpišajte svoj list!

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabla za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

... Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine ki eni naroč- niki. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnino. Kar pa člani še plačajo pri assementu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni varoka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaše lastnina in gotovo je v vsaki družini nekaj, ki bi rad čital list vsak dan. Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tišči član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravnstvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravnstvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$8.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnina.

PROSVETA, SNEJ.

2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priročeno pošljim naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

1. _____ Čl. društva št. _____

2. _____ Čl. društva št. _____

3. _____ Čl. društva št. _____

4. _____ Čl. društva št. _____

5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Društvo _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐